

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه پروتکل همکاری در زمینه مبارزه با جرائم سازمان یافته در دریای

خزر الحاقی به موافقتنامه همکاری در زمینه امنیت در دریای خزر (مورخ

۲۷ آبان ۱۳۸۹-۱۸ نوامبر ۲۰۱۰)»

مقدمه

دریای خزر که تا پیش از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق در سال ۱۹۹۱ میان این کشور و جمهوری اسلامی ایران واقع شده بود، بعد از فروپاشی اتحاد شوروی میان چهار کشور جدیدالتأسیس به جای مانده از اتحاد شوروی و ایران قرار گرفت؛ در جغرافیای جدید این دریا بین ایران، روسیه، قزاقستان، آذربایجان و ترکمنستان محاط شده است.

افزایش تعداد کشورهای ساحلی به پنج کشور و نحوه بهره‌برداری و استفاده از منابع دریای خزر باعث به وجود آمدن موضوعی در ادبیات سیاسی و اقتصادی این منطقه به نام رژیم حقوقی دریای خزر شد.

اخیراً - در پنجمین اجلاس سران که در ۲۱ مردادماه ۱۳۹۷ در قزاقستان برگزار گردید - راجع به وضعیت حقوقی دریای خزر کنوانسیون مرتبلی امضا شد و در آن به مسئله مهم و حیاتی تعیین حدود مناطق دریایی پرداخته شده است. این کنوانسیون شامل یک مقدمه و ۲۴ ماده است. به موازات کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر، ۶ سند در قزاقستان به امضا رسیده که در حوزه‌های مبارزه با جرائم سازمان یافته، مبارزه با مواد مخدر و... هستند. سه مورد از این اسناد، پروتکل‌های الحاقی به کنوانسیون همکاری کشورهای ساحلی دریای خزر در زمینه امنیت مصوب سال ۲۰۱۰ است. این موارد عبارتند از:

۱. پروتکل همکاری در زمینه مبارزه با تروریسم در دریای خزر،

۲. پروتکل همکاری و تعامل نهادهای مرزبانی در دریای خزر،

۳. پروتکل مبارزه با جرائم سازمان یافته در دریای خزر.

سه مورد دیگر، موافقتنامه‌های جداگانه‌ای با عناوین:

۱. موافقتنامه پیشگیری از حوادث در دریای خزر،

۲. موافقتنامه همکاری تجاری - اقتصادی دولت‌های ساحلی دریای خزر،

۳. موافقتنامه همکاری دولت‌های ساحلی دریای خزر در زمینه حمل و نقل، هستند.

علاوه بر این اسناد، یک سند دیگر که پیش از اجلاس اکتائو و در مسکو به امضا رسیده است به کنوانسیون حفاظت از محیط زیست دریای خزر ملحق شده است. این پروتکل عبارت است از پروتکل ارزیابی اثرات زیست محیطی فرامرزی در دریای خزر.

بنابراین، پروتکل همکاری در زمینه مبارزه با جرائم سازمان یافته در دریای خزر، ملحق به موافقتنامه همکاری در زمینه امنیت در دریای خزر است و همزمان با امضای موافقتنامه رژیم حقوقی دریای خزر در قزاقستان به امضا رسیده است.

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال چهارم

شماره ثبت:

۶۲۹

شماره چاپ:

۱۵۲۲

تاریخ چاپ:

۱۳۹۸/۶/۳۱

معاونت پژوهش‌های

سیاسی - حقوقی

دفتر مطالعات

حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۶۷۵۴

تاریخ انتشار:

۱۳۹۸/۹/۲۰

ارزیابی پروتکل

پروتکل حاضر متضمن ۱۸ ماده است که در لایحه ارسالی به مجلس از ناحیه دولت، ماده واحده پیشنهادی به همراه یک تبصره راجع بدان نیز گنجانده شده است. در بررسی پروتکل همکاری در زمینه مبارزه با جرائم سازمان یافته در دریای خزر نکات زیر قابل تأمل است:

۱. با وجود اینکه در موافقتنامه همکاری کشورهای ساحلی دریای خزر در زمینه امنیت (۱۳۸۹)، وزارت امور خارجه، وزارت کشور، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان حفاظت محیط زیست، ستاد مبارزه با مواد مخدر به عنوان نهادهای ذیصلاح معرفی شده‌اند، در ماده (۲) پروتکل الحاقی به این موافقتنامه فقط از وزارت کشور به عنوان نهاد دارای صلاحیت نام برده شده است. براین اساس از آنجا که در موافقتنامه امنیتی دریای خزر که سند بالادستی این پروتکل است و نهادهای دفاعی، اقتصادی و امنیتی به عنوان نهادهای صلاحیت دار معرفی شده‌اند، باید توجه نمود که آیا این دوگانگی نهاد صلاحیت دار راجع به ایران، با منظور خاصی بوده یا سهواً اتفاق افتاده است.

۲. در ماده سوم که درخصوص موارد موضوع همکاری است به موضوعاتی نظیر قاچاق مواد مخدر و کالا، تروریسم و راهزنی دریایی که از جمله مصادیق جرائم سازمان یافته فراملی هستند، اشاره‌ای نشده است.

۳. براساس ماده (۷) پروتکل، اختیارات وسیع درخواست شونده در ارزیابی و رد کامل یا جزئی درخواست حکایت دارد که نوع انشای ماده می‌تواند به دلیل ملاحظات حفظ حاکمیت ملی دولت‌های متعاقد باشد.

۴. در ماده (۱۷) به صراحت و درستی اشاره شده است که این پروتکل فاقد هرگونه اثر بر تعیین رژیم حقوقی دریای خزر است و مفاد آن نیز فاقد هرگونه مقرره‌ای در این باب می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه از یک سو این پروتکل تنها ترتیبات اجرایی همکاری را در زمینه‌های امنیتی مقرر می‌دارد که موافقتنامه اصلی و مادر آن قریب به یک دهه پیش تدارک و تصویب شده است و لذا می‌تواند به بهبود تعامل کشورهای ساحل دریای خزر در باب امنیتی کمک کند و از دیگر سو ملاحظات حاکمیتی طرف درخواست شونده را به رسمیت شناخته و فاقد مقرره‌ای در باب تحدید حدود و رژیم حقوقی دریای خزر است، تصویب آن بلامانع به نظر می‌رسد.